

2. Демський М. Т. Дери́ваційна база діалектної фраземіки з бойківського ареалу / М. Демський // Діалектна лексика: (збірник наукових праць). — К. : Наук. думка, 1987. — С. 45—61.
3. Демський М. Українські фраземи й особливості їх творення / М. Демський. — Львів : Про-світа, 1994. — 62 с.
4. Добролюжа Г. М. Красне слово — як золотий ключ: постійні народні порівняння в говірках Середнього Полісся та суміжних територій / Г. Добролюжа. — Житомир : Волинь, 2003. — 160 с.
5. Добролюжа Г. М. Ідеографічний словник поліських народних порівнянь з компаративними об'єктами — назвами тварин / Г. Добролюжа. — К. : Волинь, 1997. — 53 с.
6. Етнокультурологія : Словник-довідник / [авт.-уклад. Л. М. Маєвська]. — Житомир : ЖДУ, 2007. — 392 с.
7. Івченко А. О. Матеріали до фразеологічного словника Харківщини / Анатолій Івченко // Збірник Харківського історико-філологічного товариства. — Харків : Око, 1993. — Т. 1. — 207 с.
8. Коваленко Н. Д. Фраземіка говірок Західного Поділля: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / Н. Д. Коваленко. — К., 2001. — 20 с.
9. Коваль В. И. Восточнославянская этнофразеология: деривация, семантика, происхождение / В. Коваль. — Гомель, 1998. — 213 с.
10. Міняйло Р. В. Традиційні міфологеми в ареальній фразеології сходу України / Р. В. Міняйло, В. Д. Ужченко // Вісн. Луган. держ. пед. ун-ту ім. Тараса Шевченка : Філол. науки. — 1998. — № 9. — С. 108—113.
11. Мокієнко В. Українська етнофразеологія у загальнослов'янському висвітленні / В. Мокієнко // Мовознавство : доп. та повід. IV Міжнар. конгр. україністів / Відп. ред. В. Німчук. — К. : Пульсари, 2002. — С. 379—385.
12. Сагаровський А. А. До лексикографічного представлення говірок Центральної Слобожанщини / А. Сагаровський // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, 2010. — № 910. — Сер. Філологія. — Ч. 1. — С. 304—307.
13. Ужченко В. Фразеологічний словник східнослобожанських і степових говірок Донбасу / В. Ужченко, Д. Ужченко. — Луганськ, 2002. — 263 с.
14. Ужченко В. Д. Мікрофразеологізми в контексті загальнономовної фразеології та етнокультури / В. Ужченко // Доп. та повід. IV Міжнар. конгр. україністів / Відп. ред. В. Німчук. — К. : Пульсари, 2002. — С. 189—193.
15. Ужченко В. Д. Східноукраїнська фразеологія / В. Ужченко. — Луганськ : Альма-матер, 2003. — 362 с.
16. Чабаненко В. Фразеологічний словник говірок Нижньої Наддніпрянщини / В. Чабаненко. — Запоріжжя, 2001. — 201 с.

УДК 811.161.2'42:655.55

О. О. Якименко

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Мовні особливості літературних рецензій у сучасних українських ЗМІ

Якименко О. О. Мовні особливості літературних рецензій у сучасних українських ЗМІ. У статті йдеться про літературно-критичні рецензії, публіковані в масових виданнях, особливості словесної реалізації в тексті рецензій їхніх основних функцій (оцінки й інформування), способи увиразнення мови. Проаналізовано мовознавчу літературу, присвячену жанру рецензії, на основі цього аналізу та спостережень за мовним матеріалом оброблених рецензій висловлено положення про відмінності між рецензіями в науковому і мас-медійному дискурсах.

Ключові слова: літературна рецензія, мас-медійний дискурс, оцінні засоби.

Якименко Е. А. Языковые особенности литературных рецензий в современных украинских СМИ. В статье речь идет о литературно-критических рецензиях, публикуемых в массовых изданиях, рассматриваются особенности словесной реализации в тексте рецензий их основных функций (оценки и информирования), выразительные средства языка. Проанализирована лингвистическая литература, посвященная жанру рецензии, на основе этого анализа и наблюдений за языковым материалом обработанных рецензий выводится положение об отличиях между рецензиями в научном и масс-медийном дискурсах.
Ключевые слова: *литературная рецензия, масс-медийный дискурс, оценочные средства.*

Yakymenko O. O. Linguistic features of literary reviews in modern Ukrainian mass-media. The article is devoted to the literary reviews, published in mass-media, features of verbal realization in the text of reviews of their basic functions (evaluation and information), methods of expressiveness of language. The linguistic literature devoted to the genre of review is analysed, on the basis of this analysis and examination of linguistic material of reviews position is expressed about differences between reviews in scientific and mass-media discourses.

Key words: *literary review, mass-media discours, means of evaluation.*

Літературно-критична рецензія має низку мовних особливостей, зумовлених її жанровою специфікою. У системі журналістських жанрів рецензія – це інформативно-аналітичний жанр, її призначення – «дати характеристику й оцінку твору, який вона розглядає» [9]. Поєднання потреби об'єктивності й відстороненості з прагненням привернути увагу читача, яскраво висловити оцінку твору зумовлює використання в тексті рецензії характерних мовних засобів.

У мовознавстві досить широко розробляється тема наукових рецензій. За словами Н. Зелінської, сьогоденний інтерес до цього жанру можна пояснити кількома обставинами: «по-перше, відбувається стрімкий відхід від “дегуманізації” наукового викладу, наповнення наукового тексту елементами емоційності, експресивності, – рецензія ж, з її домінуючою оціночністю, якнайкраще вписується в цю тенденцію; по-друге, у зв'язку зі збільшенням загального числа наукових публікацій читач потребує чітких орієнтирів, своєрідних “лоцій у книжковому морі”, – і тут у пригоді йому стає рецензія <...>; по-третє <...> рецензія виступає каталізатором діалогу, оскільки, з одного боку, узагальнює здобуте, а з іншого – містить прямі вказівки щодо подальших досліджень» [3:134]. Авторці йдеться про жанр наукової рецензії, якому присвячена її стаття, але ці міркування можна віднести й до рецензії літературно-критичної. Адже сучасна українська література та видавнича справа, незважаючи на труднощі, певною мірою розвиваються, з'являються нові твори вітчизняних авторів, виходять нові зарубіжні твори, отже, читачеві необхідні певні вказівники в літературному процесі. Літературна рецензія, призначена для широкого читача, передбачає активне використання засобів експресивності. У той же час такий тип

тексту, на відміну від рецензії на наукові праці, не отримує належної уваги лінгвістів, особливо на україномовному матеріалі. Перелічені вище чинники зумовлюють актуальність нашого дослідження.

Рецензія переважно перебуває в полі уваги германістів: структурно-семантичні та стилістичні особливості англійських та німецьких рецензій віддавна розробляються в межах досліджень наукового стилю. Хоча в ході дослідження науковці звертаються й до мистецьких рецензій, зокрема літературних, як це робить Т. Синдеева: авторка використала літературні, театральні, кінематографічні рецензії для порівняння їх із науковими. Дослідниця відносить рецензії до особливого типу тексту – оцінно-критичного, основною комунікативною метою якого є критичний аналіз, оцінка [10:29]. Крім того, авторка вважає, що мовленнєві форми опису та роздуму в оцінно-критичному типі тексту реалізуються як оцінний опис і оцінний роздум [10:33].

О. Троянська робить цікаві для нас зауваження щодо жанрової та стильової природи наукових рецензій. Дослідниця відзначає, що рецензія належить до периферії наукового стилю (порівняно з жанрами статті і монографії, що складають «ядро» стилю), вона за своїми мовними особливостями відрізняється від основних жанрів і її дослідження «показує можливість зближення з іншими функційними стилями, в цьому випадку газетно-публіцистичним» [11:67]. Мова автора рецензії, хоч і відповідає загальним закономірностям побудови наукового тексту, «виявляє більше елементів образності, суб'єктивної оцінності, а тому й емоційності, ніж “усереднена” наукова мова» [11:74]. Тож спостереження авторки вказують на те, що рецензія й у науковому стилі наближається до публіцистичного.

Автори книги «A Book about Books: Композиция и язык научных рецензий» розглядають лексичні, фразеологічні та синтаксичні особливості англomовних наукових рецензій, дотримуючись під час аналізу структури наукової рецензії, тобто виокремлюючи структурні частини («Автор», «Адресат», «Призначення книги», «Переваги книги», «Недоліки книги», «Мова і стиль книги») і окремі мотиви в них [7]. Відзначимо, що приблизно таку структуру рецензій подають, із різною мірою деталізації, всі дослідники цього жанру.

Вище ми розглянули праці російських учених, що стосуються жанру рецензії. В українській лінгвістиці останнього часу також приділяється значна увага жанру наукової рецензії на матеріалі як чужих мов (англійської, німецької), так і української.

С. Яворська досліджує англomовну рецензію як тип тексту, при цьому в поле зору дослідниці потрапляють рецензії як на наукові видання, так і на художні. Серед англomовних рецензій авторка виокремлює науково-теоретичні, науково-популярні, художньо-публіцистичні. Серед художньо-публіцистичних, що найбільше цікавлять нас у зв'язку з нашим дослідженням, виокремлено такі підвиди: рецензія-анотація, рекламна рецензія, експрес-рецензія, стисла літературно-художня або мистецька рецензія, звичайна газетна або журнальна рецензія в популярній пресі, проблемна рецензія-есе. За взаємодією з іншими жанрами автор виділяє рецензію-репліку, рецензію-відгук та інші; за обсягом – рецензії-анотації, міні-рецензії, короткі рецензії, середні, великі та дуже великі рецензії. За об'єктом критики художньо-публіцистичні рецензії поділяються на літературно-художні, театральні-драматичні, музичні, художньо-мистецькі та рецензії на продукт мультимедіа [13:8].

Н. Зелінська досліджує жанр рецензії в українському науковому мовленні XIX – початку XX ст. Дослідниця розглядає особливості втілення основних структурних розділів рецензії, відзначає стилістичну відповідність сучасним вимогам до написання наукових рецензій. Авторка наголошує на оцінній природі жанру рецензії (оцінний елемент є основним, визначає «обличчя рецензії» [3:144]), з іншого боку, підкреслює такі особливості стилю рецензій, як «рівновага оцінок» (тобто «намагання критикувати – не ображаючи, спростовувати – не принижуючи, вказувати на хиби – одночасно виправдовуючи» [3:143]), непрямо-критичний спосіб ре-

цензування (використання імпліцитної оцінки) [3:145]. Н. А. Корнева також досліджує наукову рецензію, значну увагу вона приділяє особливостям комунікативно-прагматичної організації тексту. Тут дослідниця виокремлює такі складники, як інформування, оцінювання (в тому числі експліцитна й експліцитна оцінка) та інтерпретація [5:10–13].

В. Галацька зупиняється на жанрі театральної рецензії у відповідних періодичних виданнях. Вона відзначає, що «притаманним для рецензії є індивідуально-авторський стиль, полемічність думки, яка фокусується у риторичних запитаннях та окликах, наявність образних деталей» [2:23]. Авторка відзначає особливості жанрових трансформацій рецензії в епоху постмодернізму: для них актуальна «конотативність, що виявляє нові змістовно-морфологічні характеристики в означеному медіатексті. Це виражено синкретизмом форм рецензії, авторського монологу, інтерв'ю “потому свідомості”» [там само].

О. Борисович розглядає функціонування онімів та відонімних дериватів в англomовних рецензіях. Основною темою дослідження є утворення в рецензіях похідних лексем від прецедентних онімів; ці похідні лексеми авторка поділяє на концептуальні класи (характерна риса творчості письменника, характерна риса персонажа, подібність до стилю письменника тощо), виокремлюючи афікси, за допомогою яких утворюються похідні слова від онімів. О. Борисович зупиняється на розрізненні академічного та мас-медійного літературно-критичного дискурсу. За її словами, «визначальними рисами мас-медійного літературно-критичного дискурсу є його інформативність (рецензент повідомляє читачів про вихід нової книжки); оцінність (рецензент має на меті виявити визначальні риси аналізованого твору, розкрити його зміст та форму, стилістичні особливості); визначення місця художнього твору в межах наявної літературної парадигми; орієнтування читача в сучасному літературному просторі. Мас-медійний літературно-критичний дискурс представлено такими жанрами як анотація, рецензія та інтерв'ю» [1:7].

І. Левчук розглядає жанр літературознавчої рецензії як різновид наукового мовлення (авторка відносить рецензію до периферійних жанрів наукового стилю [6:202]). Матеріалом для дослідження стають публікації в таких спеціалізованих виданнях, як журнали «Слово і час», «Сучасність», «Березіль», «Вітчизна» тощо, а також збірки професійних критиків.

Слід відзначити й існування мовознавчого дослідження Н. Хабарової, присвяченого жанру анотації, який за своїм прагматичним спрямуванням має спільні риси з рецензією. Авторка приділяє увагу в своїй роботі й окремо рецензії та компоненту оцінки в цьому типі тексту [12:36].

Із цього короткого огляду лінгвістичної літератури, присвяченої жанру рецензії, можна побачити, що рецензію на твори художньої літератури розглядають у межах або наукового дискурсу, або мас-медійного. На нашу думку, серед усього обсягу рецензій на художню літературу можна виокремити два типи, що належать до двох вищеназваних типів дискурсу. Умовно назвемо перший тип літературознавчою рецензією, а другий – літературною. Саме останній тип є об'єктом нашого наукового інтересу, однак перш за все зупинимось на чинниках, за якими розрізнятимемо ці типи рецензій. За основні показники тут візьмемо гіпотетичного адресата рецензії, її автора, тип видання, в якому вона публікується, а також стилістичні особливості. Літературна рецензія призначена для широкого читача, публікується в масових виданнях, її автор позиціонує себе як особу, наближену до читача. Рецензія максимально мірою спрямована на діалог, що не в останню чергу зумовлено можливостями коментування в сучасних інтернет-виданнях. Джерелами матеріалу для нас і стають переважно інтернет-ресурси («Літакцент», «Буквоїд», «Друг читача», «Українська правда» та ін.), а крім того, періодичні видання, що не спеціалізуються на літературній тематиці, але час від часу публікують рецензії на нові книжки (газети «Високий Замок», «Україна молода», «День» тощо).

Звичайно, необхідно відзначити, що межу між науковою літературознавчою та мас-медійною літературною рецензією неможливо провести чітко й остаточно. По-перше, авторами рецензій у масових виданнях часто є літературознавці, що використовують принципи побудови наукового тексту. Читачі, які беруть участь у діалозі, також можуть бути професійно пов'язані з літературою (адже нерідко лунають зауваження, значною мірою слухні, щодо певної герметичності українського літературного процесу, коли ледь не кожен активний читач є водночас письменником і критиком). Однак сама налаштованість на діалог, а також особливості структури й використання мовних засобів

свідчать про належність таких рецензій до мас-медійного дискурсу.

Структура літературних рецензій передбачає основні компоненти, які виокремлюють автори розглянутих вище досліджень, але, по-перше, наявність усіх компонентів не обов'язкова, по-друге, їх послідовність не настільки фіксована, й по-третє, структурні компоненти літературної рецензії вербалізуються в оригінальний спосіб, із активним використанням образних засобів з інтенсивним оцінним значенням. Зокрема, у частині «Автор рецензованого твору» часто не просто подається інформація про автора, а й за допомогою різноманітних мовних засобів виражається його оцінка. Вона може бути різко негативною:

Є таке слово – феномен. Воно стає в нагоді, коли бракує інших слів, принаймні – цензурних. Розмову про письменницю Люко Дашвар <...> доведеться вести саме в площині поняття феномену (litakcent.com, 13.10.2009).

Так само можлива й позитивна оцінка, аж до захоплення, що була б невластивою науковому стилю:

Її поезія настільки справжня, настільки повнокровна й самодостатня <...>, що всі слова про неї будуть видаватись лише пологою, пустоцвітом, шумовинням (litakcent.com, 4.02.2011).

Щодо міри негативної й позитивної оцінки, то в мас-медійних літературних рецензіях принцип «рівноваги оцінок» використовується значно меншою мірою, ніж у наукових (це ілюструють і наведені вище приклади). Але в той же час можна відзначити й певне прагнення до нейтральності, а також переважання позитивних оцінок над негативними. Це підтверджує робота О. Іванової, яка провела статистичне дослідження українських журнальних видань, за результатами якого визначила типологію оцінок авторів і творів сучасної української літератури. Дослідниця виокремила 5 способів оцінювання: психологічно-рецептивний, творчо-естетичний, науково-професійний, економічно-маркетинговий, інформаційний. За цими способами було відзначено три види оцінки: позитивна, негативна й амбівалентна. За висновками дослідження, найактивніше в українській журнальній періодиці використовуються перші два способи оцінювання, оцінка ж переважно позитивна, рідше – амбівалентна, а негативно майже немає [4:237–249].

Оцінка в розглянутих рецензіях, як і в наукових, виявляється експліцитно й імпліцитно. На лексичному рівні цю функцію виконують слова з оцінною семантикою. За Н. Корневою, їх можна поділити на:

1) одиниці, структура яких містить аксіологічний елемент як основний:

Ця книга має безліч позитивних сторін, і щоб їх усі перелічити, замало буде невеликої рецензії (vsiknygy.net.ua, 17.11.2009);

2) одиниці, в значенні яких аксіологічний компонент поєднується з іншими складниками [там само]:

Перший текст – дилетантська повістинка» (vsiknygy.net.ua, 18.11.2010) [5:11].

Імпліцитна оцінка втілюється «за допомогою модальних засобів та засобів, здатних до актуалізації наукових, загальнокультурних стереотипів та цінностей, носіями яких виступають члени дискурсивної спільноти» [5:12]:

Стоять такі книжки зазвичай там, де стоять літературні (не)доробки наших політиків, квазі-поетів чи просто графоманів, котрі за роки й роки писання “бестселерів” до такої міри примелькалися у всіх видавництвах, що редактори навіть роблять їм знижки на друк – аби швидше вшилися (litakcent.com, 1.02.2012).

Хоч у цьому фрагменті й використані слова з негативною оцінною семантикою ((не)доробки, квазі-поети, графомани), автор рецензії не застосовує їх безпосередньо до характеризуваного твору, однак таке зіставлення не залишає сумнівів щодо оцінки твору рецензентом.

Серед мовних засобів, що використовуються в літературних рецензіях для підсилення виразності, привернення уваги читача та реалізації основної – оцінної – функції рецензії, можна виокремити лексичні й синтаксичні. До лексичних засобів виразності належать, перш за все, вживання слів у переносному значенні, порівняння:

Легкими й тонкими, як весняна крига, оповіданнями мандрує око читача (www.culbit.com, 12.07.2007).

Активно використовується метафора:

Єдине, що мені не подобається у новій книзі Євгенії Кононенко, так це її назва. Припускаю, що з точки зору маркетингу це – правильний хід. Узяти цукерку і, не пробуючи на зуб, приліпити яскравий фантик. Але таке спрацьовує лише раз. Бо по-

купець любить не очима, покупець насамперед – гурман (www.umoloda.kiev.ua, 7.10.2009).

У наведеному прикладі використовується метафора «художня література – їжа», надзвичайно продуктивна в цій сфері, однак загалом для літературних рецензій характерне велике різноманіття метафор. Зокрема, автор наведеного вище прикладу продовжує думку за допомогою того самого мовного засобу:

Якщо ви довіряєте своє життя цьому літаку, вам байдуже, чим розцяцьковано його фюзеляж. Якщо довіряєте письменнику, неважливо, що видавець виніс на обкладинку» (www.umoloda.kiev.ua, 7.10.2009).

Для характеристики літературних творів автори рецензій широко використовують прецедентні імена. Це можуть бути назви відомих творів, імена письменників і персонажів. При цьому такі мовні засоби використовуються і з позитивною оцінкою, і з негативною, і з нейтральним оцінним значенням – для підкреслення характерних особливостей твору чи стилю письменника. Наприклад, автор рецензії на твір Марини Соколян порівнює його з книгою популярного у світі письменника Дена Брауна:

Під час читання перших ста сторінок “Сторонніх в домі” просто неможливо відсахнутися від літаючого навкруги привида “Коду да Вінчі” (www.culbit.com, 4.12.2006).

Однак тут не йдеться, як могло би здатися, про те, щоб зловити авторку на плагіаті (далі про це свідчить емоційно насичений вислів:

Але хто сказав, що Марина Соколян займається плагіатом? Несусвітня брехня!»), –

це лише один зі способів схарактеризувати творчу манеру письменниці. Безсумнівно позитивну оцінку несе вживання імен письменників, які вважаються зразковими майстрами слова. Відзначаючи простоту як одну з позитивних рис твору Є. Кононенко, рецензент додає:

Просто писав Чехов і Бабель. Просто пише американка Енні Прул та іспанка Бланка Бускетс. Українським письменникам катастрофічно бракує простоти» (www.umoloda.kiev.ua, 7.10.2009).

Наведімо приклад уживання прецедентного імені з негативною оцінним значенням:

Незрозумілою залишилась сцена в розкішному будинку-палаці Максимового друга, сина священника (!), де Ярослава Литвин уподібнюється до Марко Вовчок і показує безжальне знущання господаря над прислугою дому, що не поступається зразкам часів панщини (sumno.com, 13.12.2006).

І хоча саме по собі порівняння з Марком Вовчком не повинне бути негативним, у цьому контексті воно вказує на неактуальність, застарілість літературного прийому в характеризованому творі.

Серед фразеологічних засобів, що використовуються в літературних рецензіях, найважливішу роль відіграють ті, що характеризують особливості літературного твору:

Пристрасті й сюжет висмоктані з пальця (vsiknygu.net.ua, 18.11.2010);

Загалом звичка не вигадувати нову сюжетність, а писати (навіть **лівою ногою!**) винятково про особисте нагадує про сумну традицію останнього літературного часу (www.umoloda.kiev.ua, 19.10.2012).

Для літературної рецензії характерне поєднання лексем із різним стилістичним забарвленням. Тут можна натрапити на виразно книжну лексику

Однак є те, що віліє на скрижалях» (www.umoloda.kiev.ua, 7.10.2009,

але водночас – і на розмовну, знижену. Поєднання різностильових елементів можна виразно побачити в наступному прикладі:

Трикнижжя “Вечірнього меду” – романтизм, абсурдизм, драматизм і “пофігізм” у такій дивній, а чи й закономірній суміші, що тут достоту говорити про дуже специфічне відтворення життя (www.umoloda.kiev.ua, 19.11.2009).

Тут яскраво виражається специфіка літературних рецензій – прагнення до певної міри науковості (або ж мимовільний вплив наукових знань автора), поєднане з прагненням зробити вислів яскравим, привернути увагу читача, наблизитися до нього.

Серед синтаксичних засобів виразності найпоширеніші риторичні запитання. Вони

можуть використовуватись як засіб встановлення контакту з читачем:

Чому “Мед з дікалоном”? – прочитавши назву, запитає читач (www.zahidshid.net, 9.11.2009).

Ще одна функція риторичних запитань – указати на невмотивованість певних літературних ходів у характеризованому творі:

Навіщо було вміщено цю недостовірну сцену-анахронізм? (sumno.com, 13.12.2006).

Окличні речення трапляються в рецензіях не дуже часто – рецензенти все ж прагнуть продемонструвати свою об’єктивність і критичне мислення. Досить часто використовуються вставні конструкції. Припускаємо, що за допомогою цього синтаксичного засобу автор намагається створити ефект живої розмови, адже тут він пояснює мотивацію своїх дій читачеві:

Асоціації з колишніми мексиканськими (бо нинішніх російських, перепрошую, не дивилася жодного) серіалами викликає і композиція творів (litakcent.com, 13.10.2009).

Вставні конструкції можуть бути й окличними (див. вище приклад із висловом «*навіть лівою ногою!*»).

Дослідження рецензій на твори художньої літератури, публікованих у масових виданнях, демонструє поєднання в них засобів різних стилів для вербалізації оцінності як основної функції цього типу текстів. Рецензія в мас-медійному дискурсі, порівняно з науковим, характеризується активнішим використанням мовних засобів із виразно позитивною чи негативною семантикою поряд зі збереженням певною мірою принципу «рівноваги оцінок» (адже рецензія виконує ще й функцію інформування). Крім того, характерною рисою сучасної літературної рецензії є спрямованість на контакт із читачем, посилена діалогічність. Сучасні трансформації жанру літературної рецензії становлять джерело матеріалу для подальших мовознавчих досліджень.

Література

1. Борисович О. В. Лінгвокогнітивний аспект онімів та їх дериватів у англійській літературній рецензії : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Борисович Оксана Вікторівна. — К., 2009. — 20 с.
2. Галацька В. Л. Жанри рецензії та інтерв’ю: специфіка сучасної модифікації (на матеріалі спеціалізованих журнальних видань незалежної України) / В. Л. Галацька // Ученые записки Таврич. нац. ун-та им. В. И. Вернадского. Сер. «Филология. Социальные коммуникации». — Т. 24 (63). — № 2, ч. 3. — Симферополь, 2006. — С. 21—25.

3. Зелінська Н. Наукова рецензія у жанровій палітрі української публіцистики XIX — поч. XX ст.: проблематика, структура, особливості викладу / Надія Зелінська // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Вип. 12. — Львів, 2004. — С. 133—149.
4. Іванова О. А. Сад літератури в журнальній оптиці сучасності: Медіакомунікації з, для і про літературу: [монографія] / Олена Іванова. — Одеса: Астропринт, 2009. — 368 с.
5. Корнева Н. А. Рецензія в сучасному науковому дискурсі: семантико-композиційний та комунікативно-прагматичний аспекти: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук: спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство» / Корнева Наталя Анатоліївна. — Київ, 2010. — 21 с.
6. Левчук І. Сучасна літературознавча рецензія: стереотип чи руйнування традиції / І. Левчук // Теле- та радіожурналістика: зб. наук. праць. — Вип. 9, ч. 1. — Львів, 2010. — С. 202—208.
7. Ляпунова В. Г. A book about books. Композиція и язык научных рецензий / Ляпунова В. Г., Мешков О. Д., Терехова Е. В. — М.: Наука, 1990. — 143 с.
8. Ляшенко Т. С. Структурно-композиційні, лінгвостилістичні та прагматичні особливості тексту мистецтвознавчої рецензії (на матеріалі німецьких газет): автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / Ляшенко Тетяна Степанівна. — Львів, 2004. — 19 с.
9. Риторические основы журналистики. Работа над жанрами журналистики: уч. пособ. / Смелкова З. С., Ассуирова Л. В., Савова М. Р., Сальникова О. А. — М.: Флинта: Наука, 2003 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://evartist.narod.ru/text3/84.htm>
10. Синдеева Т. И. Некоторые особенности композиционно-речевой организации жанра «научная рецензия» / Т. И. Синдеева // Функциональные стили и преподавание иностранных языков. — М.: Наука, 1982. — С. 27—42.
11. Троянская Е. С. Научное произведение в оценке автора рецензии / Е. С. Троянская // Научная литература: Язык, стиль, жанры. — М.: Наука, 1985. — С. 67—81.
12. Хабарова Н. А. Тексты аннотаций: прагмалингвистический подход: монография / Н. А. Хабарова. — Днепропетровск: Пороги, 2012. — 160 с.
13. Яворська С. М. Рецензія як тип тексту (на матеріалі англomовної рецензії): автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / Яворська Світлана Михайлівна. — Львів, 2000. — 20 с.

УДК 811.161.2'42:070

К. В. Коротич

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Мовні способи дискредитації релігії в радянському дискурсі (на матеріалі української преси 20–30-х років ХХ століття)

Коротич К. В. Мовні способи дискредитації релігії в радянському дискурсі (на матеріалі української преси 20–30-х років ХХ століття). У статті на матеріалі журналу «Безвірник» 1920–1930-х рр. виділено й схарактеризовано основні зміни в лінгвальній репрезентації концепту РЕЛІГІЯ та проаналізовано характерні мовленнєві засоби та прийоми реалізації стратегії дискредитації релігії. Це негативнооцінна метафора, розширення асоціативного поля концепту РЕЛІГІЯ, наведення нових асоціативних зв'язків, зміна референції, значення лексем, оцінки, конотативного забарвлення, а також коментоване цитування, контекстуальна антонімія, невігідне порівняння, використання переорієнтованих висловів із дискурсу ідеологічного супротивника, радянізмів та іронії.

Ключові слова: *дискурс української радянської преси, комунікативна стратегія дискредитації, концепт, метафора, негативна оцінка.*

© Коротич К. В., 2012